

Baruch Spinoza (1632-1677)

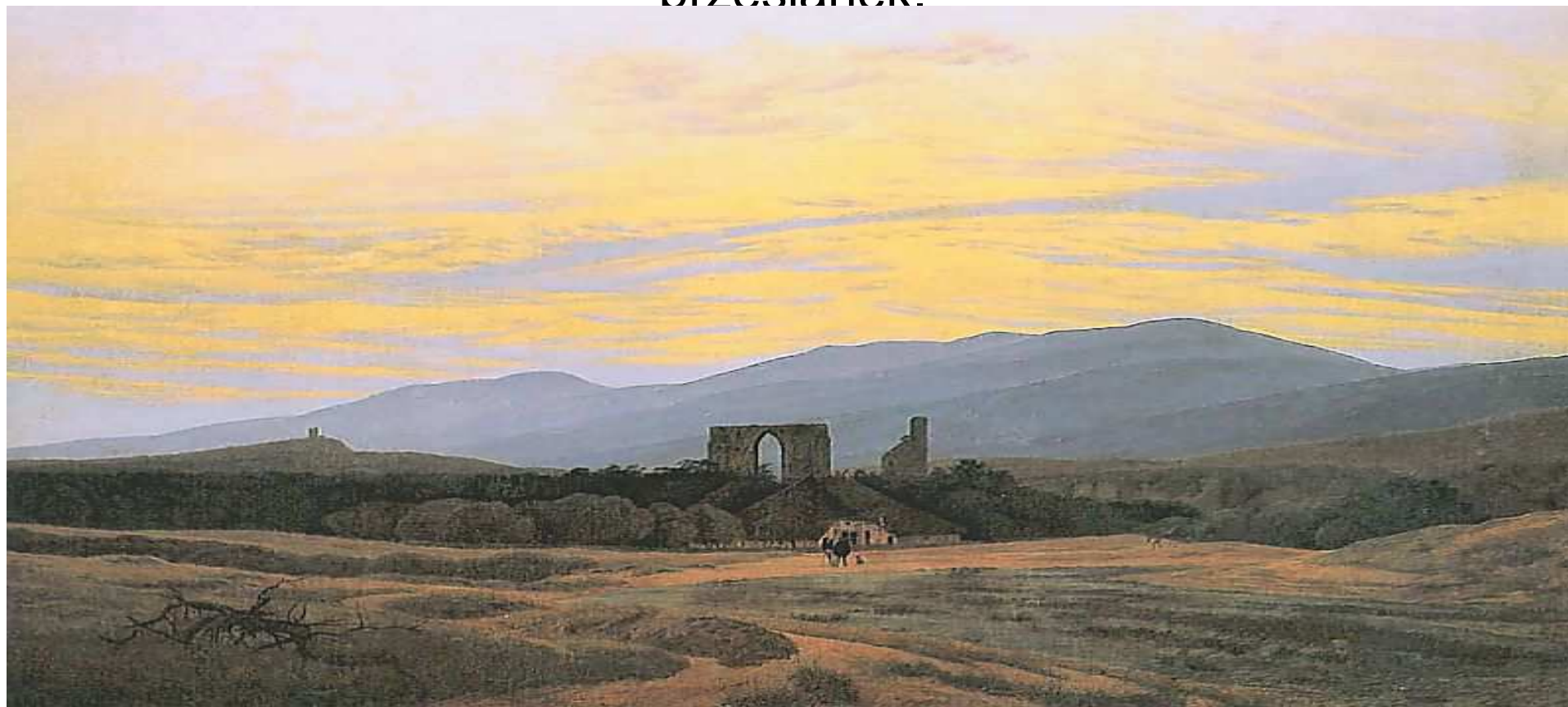
- Dla jednych:
„najszlachetniejszy i najbardziej godny miłości z wielkich filozofów” (B. Russell).
- Dla innych:
Największy heretyk XVII wieku.
Obrońca diabła.
Duchowy sabotażysta.
Wróg rzeczy ustanowionych mocą prawa.
- Gł. dzieła: *Etyka w porządku geometrycznym dowiedziona*, *Traktat teologiczno-polityczny*.



Traktat teologiczno-polityczny Spinozy wywołał piorunujący efekt.

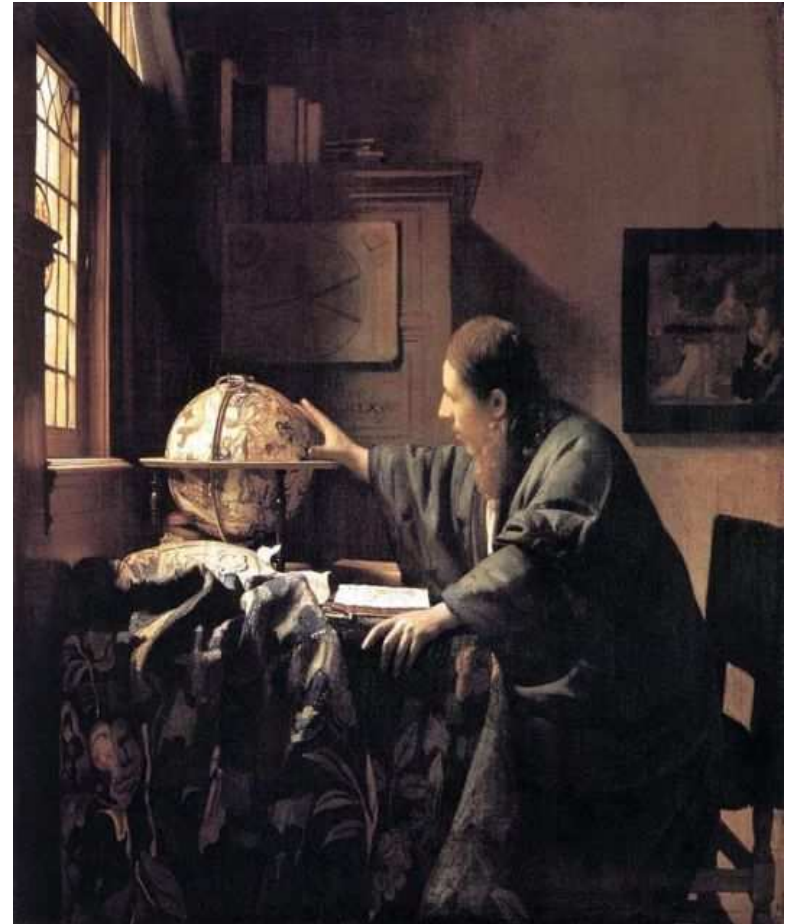
- Spinoza wyjaśnia w nim Biblię **z punktu widzenia naturalnego rozumu** (prawdziwe słowo Boże ma to samo znaczenie co prawda naturalna). Początek krytyki historycznej Biblii.
- W ustach większości „spinozizm” oznaczał coś haniebnego. Służył do globalnego potępienia ateizmu, deizmu, naturalizmu czy intelektualnej niezależności.
- Dla liberałów natomiast Spinoza stał się bohaterem walki o wolność (rozumianej jako autonomia myślenia).

Spinoza był zafascynowany nauką i Kartezjańską metodą matematyczną, jednak zauważał, że Kartezjusz nie rozwiązał wielu problemów. Jego dualizm substancjalny nie dawał odpowiedzi na pytanie o relację umysłu do materii. Jako człowiek głęboko religijny zastanawiał się nad tym, czy można pogodzić istnienie Boga i wolności z nauką wyprowadzającą wnioski z logicznie wydedukowanych przesłanek.



Etyka w porządku geometrycznym dowiedziona

- Cel filozofii – szczęście
- Modyfikacja metody kartezjańskiej, narzucenie metody geometrycznej całej filozofii. Paradygmatem racjonalnej nauki była dla Spinozy **geometria euklidesowa**.
- Każda część dzieła zaczyna się od **definicji**, po czym następują **aksjomaty, twierdzenia i ich dowody**. Każdy związek przyczynowy podlega paradygmatowi logicznemu, a każde wyjaśnienie jest formą dowodu.



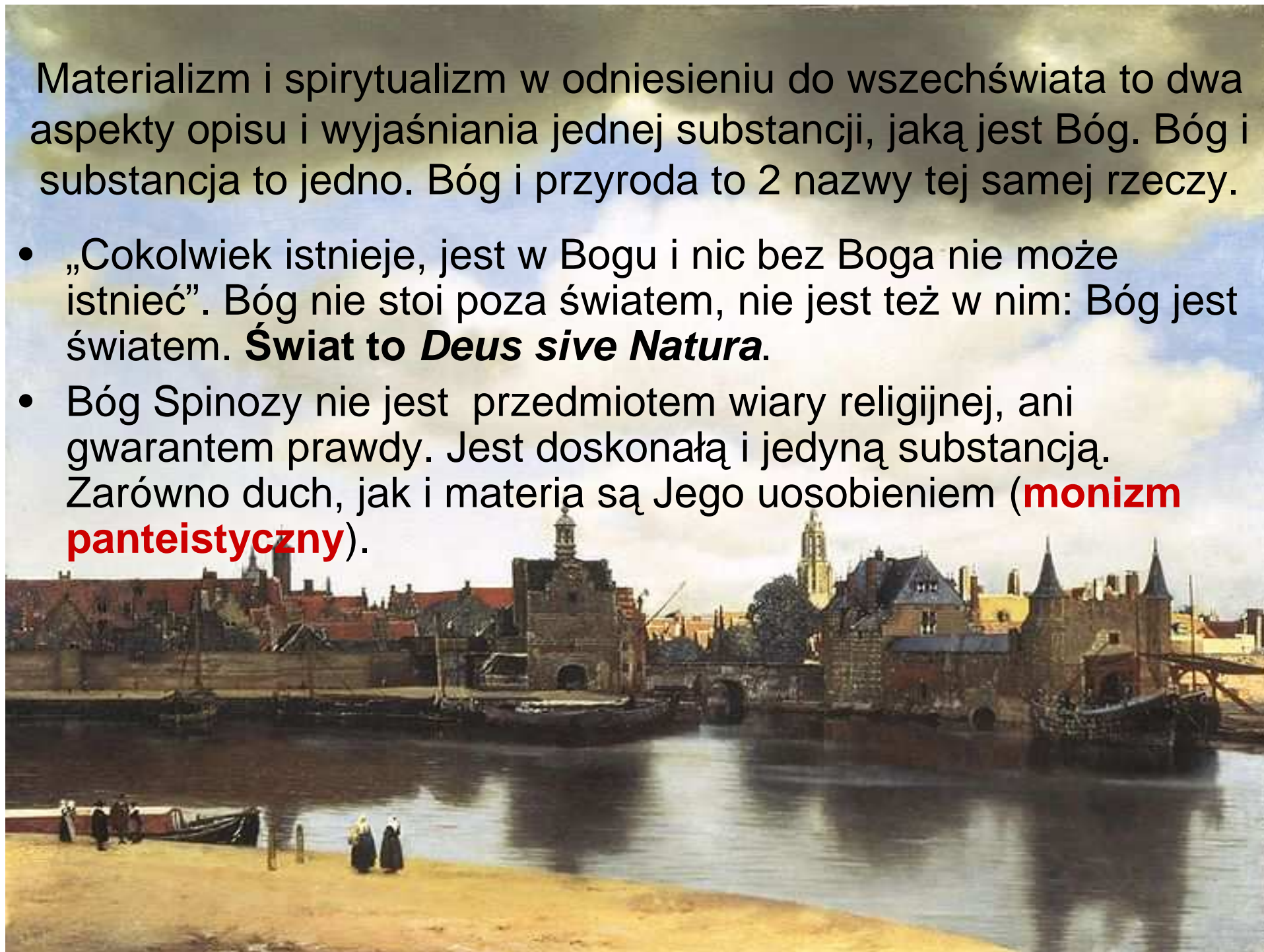
„Scholastyka wychodzi od rzeczy, Kartezjusz – od myśli, ja – od Boga”

- 3 poziomy poznania: wyobrażenia, rozum, intuicja
- Z intuicyjnego poznania Boga Spinoza chce wydedukować cały system filozofii
- Bóg jako substancja
- Jako przyczyna samej siebie
- Jego istotą jest istnienie
- Istota nieskończona posiadająca nieskończenie wiele atrybutów, z których każdy wyraża jego istotę



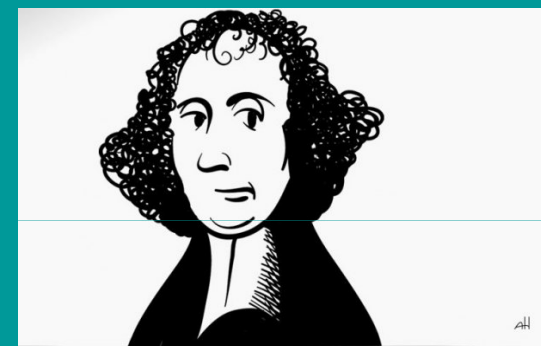
Materializm i spirytualizm w odniesieniu do wszechświata to dwa aspekty opisu i wyjaśniania jednej substancji, jaką jest Bóg. Bóg i substancja to jedno. Bóg i przyroda to 2 nazwy tej samej rzeczy.

- „Cokolwiek istnieje, jest w Bogu i nic bez Boga nie może istnieć”. Bóg nie stoi poza światem, nie jest też w nim: Bóg jest światem. **Świat to *Deus sive Natura***.
- Bóg Spinozy nie jest przedmiotem wiary religijnej, ani gwarantem prawdy. Jest doskonałą i jedyną substancją. Zarówno duch, jak i materia są Jego uosobieniem (**monizm panteistyczny**).



Bóg jako substancja jest zarazem myśleniem i rozciągłością

- Bóg – **substancja**
- **Atrybuty** jednej substancji: myśl i rozciągłość
- **Modyfikacje** (modi, modusy) atrybutów:
 - W odniesieniu do myślenia – dusze
 - W odniesieniu do rozciągłości – ciała

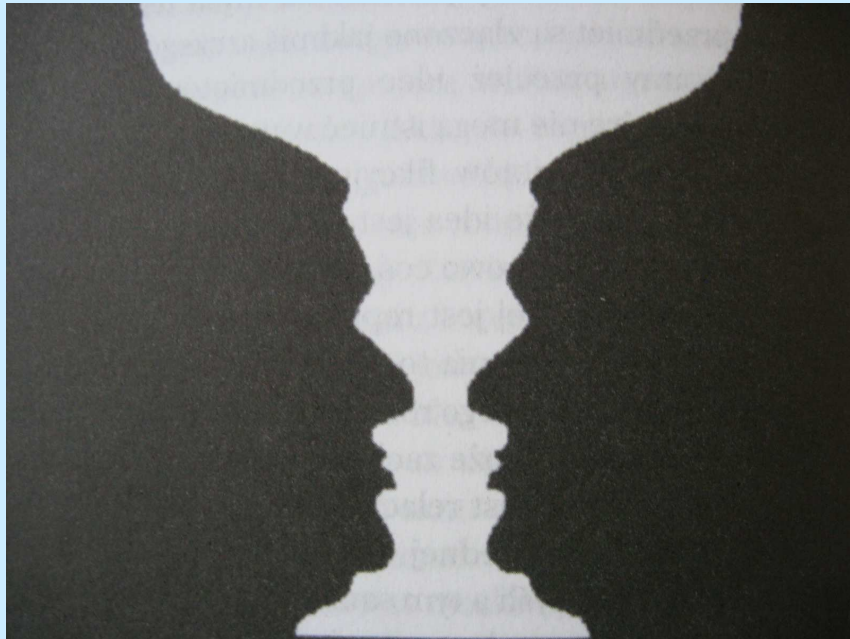


Bóg nie jest lalkarzem...

- Cokolwiek się dzieje, jest konieczne. Bóg=przyroda jest wewnętrzną przyczyną tego, co się dzieje.
- Bóg nie jest lalkarzem, który pociąga za sznurki. Nie kieruje światem z zewnątrz, lecz poprzez **prawa natury**.
- **Determinizm** dotyczy również człowieka. Tak jak palce ręki nie mogą poruszać się w sposób niezgodny z ich naturą, tak człowiek musi działać zgodnie z prawami przyrody. Jest jak palec Bożego ciała.



Człowiek - skończony *modus* nieskończonej substancji



- Bóg posiada nieskończoną liczbę atrybutów, z których człowiekowi znane są dwa: myślenie i rozciągłość – nie są one odrębnymi substancjami, lecz objawem jednej, dlatego panuje między nimi zgoda (**paralelizm psychologiczny**).
- Człowiek ma dwoistą naturę (ciało i dusza) skupioną w jednym istnieniu. Ciało i dusza są jedną i tą samą rzeczą. Ciało – zewnętrzną formą duszy (przewyciężenie dualizmu duszy i ciała).

Geometria uczuć

- Spinoza chce mówić o uczuciach jak o rzeczach naturalnych.
- Afekt – stan bierny ducha, poprzez który dusza potwierdza siłę istnienia swego ciała.
- Uczucie jest powiązane z naszym istnieniem jako **istot cielesnych**; oraz zawiera **sąd o rzeczy**, jest więc formą poznania.
- Zd. Spinozy, jesteśmy rządzeni przez siły nieświadomości, wobec których nie jesteśmy jednak bezbronni.
- Teorię uczuć Spinozy wykorzysta później Freud.



Koncepcja wolności

- Wola = intelekt
- Brak znajomości przyczyn rodzi w nas poczucie wolności
- 3 rodzaje życia: niewolnicze, wolne, wieczne.
- **Człowiek wolny jest świadom konieczności, które go przymuszają.**

Człowiek łądzi się myśląc, że jest wolny...

